

เรื่องเล่าแห่งความไม่เป็นประชาธิปไตย: ปมปัญหาบางประการของการจัดการ “ความทรงจำ” ในเนื้อหาของการศึกษาระดับโรงเรียน

Narratives of Non - Democracy: The Problems of “Dealing with Memory”
in the Content of the Thai Educational System in Schools

ศิวัช ศรีโกคางกุล*

(Siwach Sripokangkul)

ได้รับบทความ: 29 มกราคม 2563

ปรับปรุงแก้ไข: 22 มิถุนายน 2563

ตอบรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2563

บทคัดย่อ

เนื้อหาจำนวนมากที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยได้รับการสอนในระบบโรงเรียนไทยมาเป็นเวลานาน หลากหลายเนื้อหาเหล่านี้ถูกประกอบการให้กลายเป็น “ความจริง” และ “ความทรงจำร่วมของชาติ” ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและถกเถียงถึงเรื่องเล่าความทรงจำกระแสหลัก กรณี (1) การเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และการสละราชบัลลังก์ของรัชกาลที่ 7 ในช่วงเวลาต่อมา และ (2) การรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และการบริหารประเทศหลังจากนั้นของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) รวมถึง (3) ประเด็นอื่น ๆ ผู้เขียนอาศัยการศึกษาในเชิงเอกสารเป็นหลัก โดยพิจารณาจากคู่มือครู หนังสือ ตำรา แผนการจัดการเรียนรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด

* รองศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น อีเมล: siwasri@kku.ac.th

Associate Professor, Ph.D., College of Local Administration, Khon Kaen University. Email:

siwasri@kku.ac.th

ข้อสอบและกิจกรรมการเรียนการสอนอื่น ๆ ตลอดจน และสื่อการสอนของครู
ครอบคลุมวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาประวัติศาสตร์ไทย วิชาหน้าที่
พลเมือง เป็นต้น ที่ใช้สอนในระดับโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
ข้อถกเถียงสำคัญของบทความวิจัยนี้คือ เนื้อหาจำนวนมากที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย
ที่ใช้สอนต่างมีปัญหาเกี่ยวข้องกับ “การจัดการความทรงจำ” โดยเฉพาะกรณีของ
รัชกาลที่ 7 และ ของ คสช. โดยเฉพาะการแปลงร่างให้ความไม่เป็นที่ประชาธิปไตย
ได้กลายเป็นประชาธิปไตยขึ้นมา นอกจากนั้น ยังจะพบว่า เนื้อหาในแบบเรียน
ต่างไม่ให้ความสำคัญกับระบอบประชาธิปไตยโดยมีประชาชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด
กลับให้ความสำคัญกับบทบาทพระมหากษัตริย์เพียงเท่านั้นและมีมุมมองในแง่
ไม่ไว้วางใจต่อระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: ความทรงจำ, การลืม, ความไม่เป็นที่ประชาธิปไตย, ระบบโรงเรียนไทย

Abstract

The content of democracy has been taught relentlessly in Thai schools for a long time and much of the content has been recomposed to be the “truth” and “collective national memory.” Therefore, the objectives of this research article are to study and discuss the dominant memorial narratives in the case of: (1) the revolution of June 24, 1932 and the abdication of King Rama VII, (2) the 22 May 2014 coup d’état and administration under the National Council for Peace and Order (NCPO) and (3) other issues. The author uses many sources such as teachers’ manuals, books, textbooks, lesson plans, exercise papers, exercises in school books, examination questions, teaching activities and instruction media covering: (1) the subject of social studies, religion and

culture (2) the subject of Thai history and (3) the subject of citizenship education in both primary and secondary schools. The main argument is that a lot of the democracy issues which have been taught in schools have problems of dealing with the memory and have transformed non - democracy into democracy, especially so far as they relate to King Rama VII and the NCPO. Furthermore, the content has given special importance to the King's supremacy not to civilian supremacy. Also, the content is distrustful of a democratic regime.

Keywords: Memory, Forgetting, Non - Democracy, Thai School System

บทนำ

ในกระบวนการสร้างความทรงจำย่อมเกิดควบคู่ไปพร้อมกับการสร้างความหลงลืม หากพิจารณาในมุมมองทางการเมืองแล้ว การครองอำนาจทางการเมือง (Political hegemony) สัมพันธ์แนบแน่นอย่างยิ่งกับการควบคุมการให้ความหมายของความทรงจำร่วมในสังคมและการควบคุม “ความจริง” ให้สอดคล้องกับความปรารถนาของชนชั้นนำ ดังนั้น มิใช่ว่าทุกเหตุการณ์ในอดีตจะถูกยกระดับทำให้เป็นประวัติศาสตร์หรือถูกจดจำผ่านแบบเรียน เรื่องเล่าขนานใหญ่ อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ เหตุการณ์จำนวนมากจึงถูกลืมเพื่อมิให้กระทบต่อเอกภาพของความทรงจำกระแสหลักของสังคม (Vivian, 1999) หรืออาจกล่าวได้ว่าความทรงจำเปรียบเสมือนชายฝั่ง การลืมเปรียบเสมือนน้ำทะเลที่สร้างชายฝั่งให้เป็นรูปเป็นร่าง (Augé, 2004, p. 20) ทำนองเดียวกับกล่าวในมุมมองของปอล ริเคอร์ (Paul Ricoeur, 2004, p. XV) ได้ว่า “สิ่งที่ถูกฝังภายใต้รอยเท้าจำนวนมากแห่งความทรงจำและประวัติศาสตร์ เปิดเผยให้เห็นถึงอาณาจักรแห่งการลืม”

ในแง่แล้ว ความทรงจำที่ตัดการลืมนอกไปจึงเป็นพื้นที่สีเทา (Grey area) (Radstone, 2008)

อย่างไรก็ดี บทความวิจัยนี้ ผู้เขียนมุ่งหวังที่จะสร้างประชาธิปไตยให้กับความทรงจำ (Democratization of memory) โดยนำเรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตยของไทยจำนวนหนึ่งที่ถูกกีดกันออกไปจากประวัติศาสตร์กระแสหลักตามที่ปรากฏในแบบเรียนการศึกษาระดับโรงเรียน มาร่วมถกเถียงแลกเปลี่ยน เพื่อที่จะเปิดพื้นที่ให้กับเรื่องราวชายขอบเหล่านั้นได้มีที่มีทางและได้ยืนหยัดพิทักษ์อดีตของตนเอง ขณะเดียวกัน เพื่อชี้ให้เห็นถึงปมปัญหาของชุดความจริงว่าด้วยประชาธิปไตยในกระแสหลักของสังคมไทย

ทั้งนี้ เนื้อหาที่ปรากฏในแบบเรียนในส่วนของเนื้อหาประชาธิปไตย โดยอ้างอิงจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้ปรากฏในบางวิชา ไม่ว่าจะเป็นวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาประวัติศาสตร์ไทย วิชาหน้าที่พลเมือง เป็นต้น ซึ่งนักเรียนจะต้องศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมีธยมศึกษา ชุดคำอธิบายหลักมักจะเริ่มต้นจากการที่รัชกาลที่ 5 ได้ริเริ่มนำระบอบประชาธิปไตยเข้ามาใช้โดยจัดให้มีการปกครองท้องถิ่น จากคู่มือครูของสำนักพิมพ์หนึ่งแนะนำให้ครูสอนนักเรียนว่า “ให้ครูเสริมความรู้ให้นักเรียนฟังว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นได้เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์มีพระราชดำริว่า การที่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำการปกครองตำบลและหมู่บ้านของไทยนั้น ทางราชการได้แต่งตั้งบุคคลทำการปกครองมาช้านานแล้ว เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกสรรหรือสิทธิในการเพิกถอนตัวผู้ปกครองของเขาเอง ในการนี้ พระองค์มีพระราชดำริให้ทดลองระบบการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านขึ้นที่บางปะอิน จังหวัดอยุธยา จึงนับว่าระบบการกระจายอำนาจทางการปกครองไปให้ประชาชนได้เริ่มขึ้นเป็นก้าวแรกนับตั้งแต่บัดนั้น” (วิริยะบุญยะนิวาสน์, สุพน ทิมอ่ำ, เยาวลักษณ์ อักษร และ ญัฐพร ยวงเงิน, 2560, น. 81; พิจารณาข้อโต้แย้งชุดความคิดดังกล่าวใน ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550) ขณะที่

รัชกาลที่ 5 ไม่สามารถพระราชทานรัฐธรรมนูญและจัดการปกครองแบบตะวันตกได้ เนื่องจากประชาชนยังไม่มีความพร้อม แต่ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้จัดตั้ง ดุสิตธานีหรือ เมืองจำลองประชาธิปไตย กล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์ได้เตรียมการวางรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ไว้ก่อนแล้ว แต่การณ์กลับกลายเป็นว่า ในสมัยรัชกาลที่ 7 เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่เรียกว่า ชิงสุกก่อนห่มเสือก่อน หรือการปกครองในปี 2475 กระทำไปโดยความไม่พร้อมของประชาชน (ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561, น. 10 - 12)

เนื้อหาที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และ เนื้อหาเกี่ยวโยงถึงการสละราชบัลลังก์ถูกกล่าวถึงเป็นอย่างมาก ในแบบเรียน หลากหลายเป็นประเด็นเป็นผลที่ตามมาของปัญหาการจัดการความทรงจำ ไม่เพียงเท่านั้น ภายหลังการรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เนื้อหาจำนวนมากในแบบเรียนสร้างและผลิตซ้ำชุดคำอธิบายถึงความจำเป็นของการทำรัฐประหาร การคืนความสุขและการสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ภายใต้การดำเนินการของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เน้นอนว่า กรณีนี้เป็นปัญหาของการสร้างความจริงเช่นกัน กล่าวได้ว่า เนื้อหาของแบบเรียนส่วนใหญ่ต่างอุทิศไว้กับการสร้างความกระจ่างให้กับสองกรณีนี้เป็นหลัก บทความนี้ ผู้เขียนจึงจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับสองกรณีดังกล่าว

ควรต้องย้ำด้วยว่า ความทรงจำของสองกรณีดังกล่าวส่งผลต่อรูปลักษณ์หน้าตาและตำแหน่งแห่งที่ของรัฐไทยร่วมสมัย กรณีแรกเราสามารถพบถึงกระบวนการทำลายล้างและถอดรื้อความทรงจำของคณะราษฎรในห้วงหลายปีที่ผ่านมาต่อเนื่องถึงปัจจุบัน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะเกิดขึ้นมานานกว่าเก้าทศวรรษ ทำนองเดียวกับการสร้างภาพให้รัชกาลที่ 7 เป็นบิดาแห่งประชาธิปไตย อันเนื่องจากเหตุการณ์การสละราชย์ ขณะเดียวกับการถึงขั้นจับคู่ให้คณะราษฎรเป็นบรรพบุรุษของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในห้วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2548) ส่วนกรณีที่สอง เป็นการสร้าง

ความชอบธรรมให้กับพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และส่งผลให้เขาฉวยใช้โอกาสจากความขัดแย้งทางการเมืองในการต่ออายุเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นเวลากว่าห้าปีก่อนหน้านี้ พร้อมทั้งออกแบบกลไกและกติกาที่เอื้อเปรียบทุกอย่าง เพื่อให้ตนเองได้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งภายหลังการเลือกตั้งวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562

ส่วนปัญหาของ “การจัดการความทรงจำ” จากเนื้อหาการสอนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การให้ความสำคัญเพียงแต่สถาบันกษัตริย์จนมองข้ามประวัติศาสตร์ของประชาชน มุมมองที่มีต่อนิยามของระบอบประชาธิปไตยที่คับแคบ ความเข้าใจประวัติศาสตร์การเมืองอันคลาดเคลื่อน การไม่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์การใช้ความรุนแรงโดยรัฐ ฯลฯ ผู้เขียนจะสรุปไว้เพิ่มเติมในตอนท้ายของบทความ

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและถกเถียงถึงเรื่องเล่าความทรงจำกระแสหลัก กรณี (1) การเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และการสละราชบัลลังก์ของรัชกาลที่ 7 ในช่วงเวลาต่อมา และ (2) การรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และการบริหารประเทศหลังจากนั้นของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) รวมถึงประเด็นอื่น ๆ โดยพิจารณาเรื่องเล่าขนาดใหญ่จากชุดวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 (ต่อมามีการปรับปรุงเนื้อหาให้เข้มข้นตามเจตนารมณ์ของชนชั้นนำหลังการรัฐประหารปี 2557 เป็นต้นมา)

ระเบียบวิธีศึกษา

ผู้เขียนอาศัยการศึกษาในเชิงเอกสารเป็นหลัก โดยพิจารณาจากคู่มือครู หนังสือ ตำรา แผนการจัดการเรียนรู้ ใบงาน แบบฝึกหัด ข้อสอบและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนอื่น ๆ ตลอดจน และสื่อการสอนของครู ครอบคลุมวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม วิชาประวัติศาสตร์ไทย วิชาหน้าที่พลเมือง เป็นต้น ที่ใช้สอน

ในระดับโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ให้สามารถใช้เป็นเอกสารสอนในระดับโรงเรียนได้ อาทิ สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด สำนักพิมพ์แม็คเอดดูเคชั่น สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ไม่สำคัญว่าจะเป็นสำนักพิมพ์ใด เพราะทุกสำนักพิมพ์ต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น ทุกสำนักพิมพ์ก่อนจะได้รับความเห็นชอบ จึงถูกบังคับไปโดยปริยายว่า ต้องทำเนื้อหาให้สอดคล้องมากที่สุดกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

ผลการศึกษา

ผู้เขียนแบ่งการนำเสนอไว้เป็น 2 กรณี ดังนี้

กรณี (1) การเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และการสละราชบัลลังก์ของรัชกาลที่ 7

เนื้อหาที่ปรากฏในแบบเรียนจากคู่มือครูของสำนักพิมพ์หนึ่ง กล่าวถึงเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยระบุให้ครูสอนนักเรียนว่า “สาเหตุสำคัญเกิดจากพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางและข้าราชการได้รับแนวคิดด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามแบบตะวันตก ได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น จีน ตุรกี เป็นต้น ตลอดจนประสพภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของไทยและของโลก จากสาเหตุดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561, น. 65) ในแง่นี้แล้ว มีการสรุปว่า “ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 เพราะไม่มีส่วนร่วมหรือเรียกร้อง

ให้ก่อการ เนื่องด้วยยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบใหม่” (ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561, น. 69) นอกจากนี้ คู่มือครูยังระบุว่า ในยุคสมัยของสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงบทบาทในการวางรากฐานระบอบประชาธิปไตย “ทรงจัดการปกครองในระดับท้องถิ่น (เทศบาล) เพื่อให้ราษฎรมีความรู้ในระบอบประชาธิปไตยเบื้องต้น การปรับปรุงองค์มนตรีสภา เพื่อพิจารณาเรื่องสวัสดิภาพของประชาชนและประเทศชาติ รวมทั้งทรงมีพระราชดำริให้มีการร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย” (ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561, น. 115) จากนั้น ภายใต้การบริหารงานของคณะราษฎร คู่มือครูระบุว่า “ถึงแม้ว่าคณะราษฎรได้เปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 แล้ว และพระองค์ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญอย่างเต็มพระทัยแล้วก็ตาม แต่พระองค์ก็ยังทรงติดตามการดำเนินงานของรัฐบาลในระยะหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนอย่างแท้จริง โดยได้ทรงเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อพระองค์มิได้รับการตอบสนอง จึงได้ทรงประกาศสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 โดยมีพระราชหัตถเลขาถึงคณะรัฐบาล มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร” (ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561, น. 115)

อย่างไรก็ดี เมื่อต้องกล่าวรวบยอดถึงพระมหากษัตริย์คุณของรัชกาลที่ 7 ทุกเรื่องราวจะวนกลับไปอยู่ที่ประวัติศาสตร์กระแสหลักข้างต้น เช่น คู่มือครูสำนักพิมพ์หนึ่งระบุให้ครูชี้แนะให้นักเรียน “ยกตัวอย่างพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อการพัฒนาชาติไทย” แนวคำตอบที่ครูต้องตอบต่อนักเรียนคือ “ทรงยอมลดค่าใช้จ่ายส่วนพระองค์ในยามที่บ้านเมืองเศรษฐกิจตกต่ำและทรงยอมเสียสละพระราชอำนาจโดยการสละพระราชสมบัติเพื่อ

มิให้คนไทยต้องสู้รบกันเอง” (ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561, น. 115) ประกอบกับแบบทดสอบที่ตั้งคำถามว่า “การปฏิรูปการเมืองที่สำคัญในรัชกาลที่ 7 คืออะไร” คำตอบคือ “พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน และทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ” (โครงการวัดและประเมินผล, มปป.) หรือ แผนจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ชั้น ม. 3 ตั้งคำถามเช่นกันว่า “การปฏิรูปการเมืองที่สำคัญในรัชกาลที่ 7 คืออะไร” คำตอบคือ “พระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชน และทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ” “รัชกาลที่ 7 เตรียมการอย่างไรเพื่อให้ราษฎรได้เรียนรู้การปกครองตนเอง” คำตอบคือ “การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาล” “แม้จะมีการปรับปรุงและปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 4 - 6 ก็ตาม แต่เกิดปัญหาการเมืองใด ในรัชกาลที่ 7” คำตอบคือ “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475” ฯลฯ (แผนจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ชั้น ม.3, มปป.)

ปฏิเสธไม่ได้ว่า ความทรงจำกระแสหลักเช่นนี้ ฝังลึกอยู่ในระบบคิดของผู้คนจำนวนมาก ภายหลังจากล่มสลายของคณะราษฎร ชนชั้นนำไทยจึงมีการรื้อฟื้นพระเกียรติของรัชกาลที่ 7 ตลอดจน ยกย่องให้รัชกาลที่ 7 เป็นบิดาแห่งประชาธิปไตยไทย แม้แต่ปัญญาชนและนักศึกษาในช่วงก่อน 14 ตุลาคม 2516 ยังยกย่องเช่นนั้น แคมป์ดำเนินคณะราษฎรในฐานะเป็นบรรพบุรุษของ จอมพลถนอม กิตติขจร ทั้ง ๆ ที่เป็นการเชื่อมโยงตรรกะอย่างผิดฝาผิดตัวและเป็นการอ้างอิงนอกบริบทของประวัติศาสตร์การเมืองในยุคของตัวมันเอง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2548; ภิญญพันธ์ พจนะลาวณิชย์, 2561)

อนึ่ง หากได้มองพิจารณาถึงความจริงอีกชุดหนึ่งจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญของสังคมไทย กระทำโดยคนรุ่นใหม่ที่บางส่วนที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศมีความรู้สึกไม่พอใจระบอบการเมืองในขณะนั้นที่ค่อนข้างคับแคบและไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะการณ์ของประเทศและโลก

ที่เปลี่ยนแปลงไป ในมุมมองของ ยาสุกิจิ ยาตาเบ (2550, น. 6 - 7) อดีตอัครราชทูต
ญี่ปุ่นประจำสยาม (2471 - 2479) ที่ใช้ชีวิตช่วงเปลี่ยนผ่านในสังคมไทย เขาเห็นว่า
ในช่วงก่อนการปฏิวัติ 2475 สยามเป็นการปกครองแบบ “คณาธิปไตยของพวก
เจ้านาย” ซึ่งมีการใช้อภิสิทธิ์และระบบอุปถัมภ์อย่างแพร่หลาย ทั้งยังมีการใช้
ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใส่ใจประชาชนแต่อย่างใด แม้จะมี
แนวคิดปฏิรูปการเมืองแบบค่อยเป็นค่อยไปตามพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ 7
แล้ว แต่เขาเห็นว่า “รอไปอีกหนึ่งร้อยปีก็ไม่สำเร็จ” ความไม่พอใจสถานะและ
บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์และเครือข่ายชนชั้นสูงถูกนำเสนออย่าง
แพร่หลายผ่านทั้งหนังสือ หนังสือพิมพ์ (อรรถราพร กมฺพพิสัย, 2532) รวมถึงการ
เขียนฎีกา (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2540; ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา, 2536)
แม้มีการเปิดเผยในภายหลังการปฏิวัติว่า พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 7 ได้ทรงร่าง
รัฐธรรมนูญเพื่อปรับเปลี่ยนสถานะของพระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์แล้ว แต่เมื่ออ่านร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวโดยละเอียดจะพบว่า
ร่างรัฐธรรมนูญนี้กลับกลายเป็นการเพิ่มพระราชอำนาจให้สถาบันพระมหากษัตริย์
เข้มแข็งขึ้นและขยายฐานอำนาจของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ให้แผ่ฐานออกไป
ยิ่งขึ้นมากกว่าที่จะเปิดโอกาสให้กลุ่มอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ
เสียอีก (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547)

ความรู้สึกไม่พอใจยังถูกประกาศย้ำในแถลงการณ์ของ
คณะราษฎรฉบับที่ 1 ที่นอกจากระบุ “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของ
ราษฎรทั้งหลาย” ยังมีเนื้อหาอีกจำนวนหนึ่งที่โจมตีพระมหากษัตริย์และกลุ่มอนุรักษ
นิยมอย่างดุเดือดเผด็จรอนอย่างยิ่งและนำมาซึ่งธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว
ฉบับ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 (ในธรรมนูญ ฯ เรียกพระมหากษัตริย์เพียงคำว่า
“กษัตริย์”) เห็นได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวบ่งบอกชัดเจนว่าสถานะภาพของ
พระมหากษัตริย์ตกต่ำถึงขีดสุดนับตั้งแต่มีราชวงศ์จักรีเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม
การประนีประนอมระหว่างกลุ่มอนุรักษนิยมและคณะราษฎรที่ลงตัวกันก็นำมาซึ่ง

รัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญดังกล่าวกลับมาเรียก “พระมหากษัตริย์” เต็มพระยศอีกครั้ง (และนับแต่นั้นทุกฉบับใช้คำว่า “พระมหากษัตริย์” เรื่อยมา)

หากย้อนกลับไปพิจารณาถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ระบุไว้ในแบบเรียนจะพบว่า ชุดความทรงจำดังกล่าวหลบเลี่ยงที่จะกล่าวถึงปัญหาความเสื่อมทรุดภายในของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และการก่อตัวของคณะราษฎร ขณะที่พิจารณาเพียงแต่กระแสระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ และปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจเพียงเท่านั้น นอกจากนี้ การที่แบบเรียนอ้างว่า “ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เพราะไม่มีส่วนร่วมหรือเรียกร้องให้ก่อการ เนื่องด้วยยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบใหม่” ทว่าหากพิจารณาถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์จำนวนมาก ที่ไม่ถูกนับให้เป็นประวัติศาสตร์กระแสหลัก จะพบว่าประชาชนทั่วไปจำนวนไม่น้อยมีความรู้ มีส่วนร่วม แสดงออก ร่วมยินดีกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จัดกิจกรรมเฉลิมฉลองรัฐธรรมนูญ สนับสนุนการสร้างอนุสาวรีย์รัฐธรรมนูญประจำจังหวัด และร่วมปกป้องระบอบรัฐธรรมนูญจากการต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษนิยมและกบฏบวรเวช (ศราวภูมิ วิสาพรม, 2559; ศรัณยู เทพสงเคราะห์, 2562; นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2540; ญัฐพล ใจจริง, 2562) ที่สำคัญเนื้อหาในแบบเรียนกลับกล่าวว่า รัชกาลที่ 7 ทรงริเริ่มการกระจายอำนาจ ทั้ง ๆ ที่คณะราษฎรต่างหากที่วางระบบและสร้างคุณูปการให้การกระจายอำนาจผ่านการจัดการปกครองรูปแบบเทศบาล (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550; ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์, 2560) กล่าวให้ถึงที่สุดแล้ว เนื้อหาในแบบเรียนดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงเวลาร่วมสมัยเดียวกันกับการทำลายแทบจะทุกมรดกที่สื่อถึงคณะราษฎรในสังคมไทย ช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน

ในส่วนของการประเต็นการสละราชสมบัติ เนื้อหาในแบบเรียนระบุว่า “ถึงแม้ว่าคณะราษฎรได้เปลี่ยนแปลงการปกครองในพ.ศ.2475แล้ว และพระองค์

ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญอย่างเต็มพระทัยแล้วก็ตาม แต่พระองค์ก็ยังทรงติดตามการดำเนินงานของรัฐบาลในระยะหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนอย่างแท้จริง โดยได้ทรงเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อพระองค์ได้รับการตอบสนอง จึงได้ทรงประกาศสละราชสมบัติเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2477 โดยมีพระราชหัตถเลขาถึงคณะรัฐบาล มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร” (ณรงค์ พ่วงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561, น. 115)

กรณีนี้ก็ตาม การสรุปเช่นข้างต้นนี้ก็กลับหลบเลี่ยงไม่พิจารณาถึงปัญหาการต่อรองพระราชอำนาจที่พระมหากษัตริย์ทรงเรียกร้องหลายประการที่ไม่สามารถกระทำได้เลยภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญและควรต้องอยู่เหนือการเมือง กล่าวคือ การต่อรองพระราชอำนาจของรัชกาลที่ 7 กับคณะราษฎรมีหลายประเด็นด้วยกัน เช่น ขณะที่รัชกาลที่ 7 ทรงพำนักในประเทศอังกฤษ ทรงมีพระราชบันทึกถึงรัฐบาลเพื่อขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อเพิ่มอำนาจให้พระมหากษัตริย์ในการเลือกผู้ที่จะเป็นสมาชิกแต่งตั้งของรัฐสภาหรือสมาชิกประเภทที่ 2 จำนวนครึ่งหนึ่งของสมาชิกสภาทั้งหมด และให้พระมหากษัตริย์สามารถวิโต้กฎหมายที่แม้จะได้รับความเห็นชอบผ่านรัฐสภาแล้ว และในกรณีมีการวิโต้แล้ว สมาชิกแทนราษฎรเป็นอันต้องยุบไปในคราวเดียวกัน (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, 2544, น. 16) นอกจากนี้ พระองค์ยังมีพระราชประสงค์ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญที่รัฐบาลตราขึ้นภายหลังมีความพยายามจะล้มล้างรัฐธรรมนูญโดยกบฏบวรเดช พระองค์ยังมีพระราชประสงค์ให้ลดโทษกบฏบวรเดช (ตลอดจนไม่ยกเลิกเบี้ยบำนาญเกี่ยวกับข้าราชการที่ถูกปลดในเหตุที่สงสัยเกี่ยวกับกบฏและงดฟ้องผู้ถูกสงสัยในเรื่องกบฏ) รวมถึง ห้ามรัฐบาลดัดงบประมาณกระทรวงวังและอำนาจว่าด้วยการอภัยโทษที่ไม่ควรเป็นเรื่องของฝ่ายบริหารเท่านั้น แต่ต้องเป็น

พระราชอำนาจของพระองค์เหมือนแต่เดิมก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2478) ตัวอย่างการต่อรองแต่ละเรื่องเหล่านี้ รัฐบาลได้นำเข้ามาปรึกษาในรัฐสภาทุก ๆ เรื่องและรัฐสภาไม่เห็นด้วยตามจำนวนเสียงข้างมากโดยให้เหตุผลว่าจะทำให้พระมหากษัตริย์ทรงไม่อยู่เหนือการเมืองอย่างสมพระเกียรติ รัฐบาลจึงทำเรื่องไปแจ้งพระองค์โดยปฏิเสธด้วยความสุภาพทุกครั้ง ส่วนบรรยากาศการถกเถียงในรัฐสภานั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งต่างกล่าวไม่พอใจถึงการเรียกร้องพระราชอำนาจล้นเกินกว่าระบอบประชาธิปไตย อาทิ ร้อยโททองคำคล้ายโอกาส ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรีกล่าวว่า “ในประเทศที่เรามีกษัตริย์อยู่ได้รัฐธรรมนูญ พลเมืองของเขาทุกคนมักจะรู้จักว่า เดอะคิงแคนดนูทิง (The king can do nothing) อะไรทุกอย่างที่พระองค์ต้องการ เขาปฏิบัติถวายพระองค์เอง พระองค์ไม่ต้องเดือดร้อน ทีนี้ในพระราชบันทึกของพระองค์ พระองค์ต้องการให้ประเทศของเรามีการปกครองอย่างประชาธิปไตยอย่างประเทศอังกฤษแท้ ๆ แต่พระองค์ก็บอกไว้นั่นเอง บอกแย้งในนั้นเองว่าจะให้ฉันทำอะไรอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษไม่ได้ ที่การปกครองจะเอาอย่างอังกฤษ แต่ไม่ยอมเป็นอย่างพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ เพราะฉะนั้น ก็เหลือจะทนทานเหมือนกัน” (อ้างใน แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2478, น. 291) ขณะที่พระองค์ทรงใช้วิธีขู่ว่าจะสละราชย์เรื่อยมาเพื่อให้รัฐบาลยอมทำตามพระราชประสงค์ กล่าวคือ ก่อนหน้านั้นพระองค์เคยทรงบรรยายต่อ เจมส์ แบกซ์เตอร์ ระหว่างทรงพำนักในอังกฤษ ถึงเรื่องการขู่จะสละราชย์ ว่า “เป็นอาวุธร้ายแรงที่สุด...” ซึ่งได้ทรง “ใช้อย่างได้ผลมาหลายครั้งแล้ว” และยังทรงกล่าวอีกว่า จะต้อง “สามารถหลีกเลี่ยงไปพักในที่ซึ่งปลอดภัยบางแห่ง” ถ้าทรงขู่สละราชย์ในกรุงเทพฯ “จะได้ผลไม่ถึงครึ่ง” (อ้างใน สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, 2544, น. 14) หรือความเชื่อมั่นในวิธีการขู่ยังถูกกล่าวโดย หม่อมหลวงวัลย์วิภา จรูญโรจน์ ที่อ้างจากเอกสารกระทรวงต่างประเทศอังกฤษ (จดหมายส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 7 ถึงที่ปรึกษา

รัฐบาลไทยชาวอังกฤษ) ว่าเป็นวิธีการที่น่าสนใจที่สุด หม่อมหลวงวัลย์วิภาอ้างว่า “เนื่องมาจากประเทศอังกฤษเคยแยมพรายว่า หากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ สละราชย์ ประเทศไทยจะต้องเกิดจลาจลแน่ ซึ่งในภาวะเช่นนั้น อังกฤษจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงกิจการในประเทศไทยทันที... ทรงทราบว่ารัฐบาลหัวนเกรงภัยจากการแทรกแซงของต่างชาติมาก... ฉะนั้นคำขู่เรื่องการแทรกแซงจากต่างชาติ จะได้ผลและทำให้รัฐบาลประนีประนอมต่อพระองค์ท่าน” (หม่อมหลวงวัลย์วิภา จรูญโรจน์, 2520, น. 170) ทว่าเมื่อการต่อรองพระราชอำนาจทำไม้สำเร็จ พระองค์จึงทรงเขียนจดหมายสละราชย์ดังที่กล่าวไปก่อนหน้านี้

อนึ่ง ถ้อยแถลงพระราชดำรัสดังกล่าวนับว่า ทรงพลังยิ่ง แม้กระทั่งก่อนการลุกฮือโค่นล้มรัฐบาล จอมพลถนอม กิตติขจร ในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 กลุ่มนักศึกษาผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญยังยกพระราชดำรัสจากจดหมายสละราชย์ของพระองค์มาแจกจ่ายในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ก่อนจะกลายเป็นหนึ่งในชนวนที่นำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 แม้แต่การณรงค์ขับไล่รัฐบาล พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร พระราชดำรัสดังกล่าวยังเป็นวาทกรรมสำคัญที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยใช้ก่อนนำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ตลอดจน ยังมีการใช้ถ้อยคำดังกล่าวในการเคลื่อนไหวขับไล่รัฐบาลสมัคร สุนทรเวชและสมชาย วงศ์สวัสดิ์ในเวลาต่อมา ตลอดจน การฉกฉวยใช้พระราชดำรัสดังกล่าวเป็นประเด็นเวทีปราศรัยของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงขับไล่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

หากพิจารณาถึงเนื้อหาการต่อรองพระราชอำนาจข้างต้น จะพบว่าไม่ได้เป็นและไม่ได้มีลักษณะ “ประชาธิปไตย” ดังที่สังคมไทยหลังปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ได้สร้างและผลิตซ้ำวาทกรรมกษัตริย์ประชาธิปไตยให้กับรัชกาลที่ 7 อย่างไรก็ดี วาทกรรมดังกล่าวได้ถูกใช้อย่างแพร่หลายจนกลับลืมนำไปว่า

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ถือว่าเป็นช่วงสำคัญที่สังคมไทยได้มีความพยายามอย่างถึง *ที่สุด* ที่จะจัดวางตำแหน่งแห่งที่พระราชอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ให้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและวางตนอยู่เหนือการเมือง แม้ว่าจะกระทำไม่สำเร็จก็ตาม (และแม้ฝ่ายอนุรักษนิยมนับจากอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันจะมองว่านี่คือการลิดรอนพระราชอำนาจและคือการรังแกรัชกาลที่ 7 ก็ตาม) ในแง่นี้ ศักดิ์ศรี การต่อสู้และชะตากรรมของคณะราษฎรและสามัญชนผู้ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 จึงควรเป็นความทรงจำที่ได้รับการสงวนรักษาและพิทักษ์เอาไว้ เพื่อป้องกันมิให้ความทรงจำจากเรื่องเล่าขนานใหญ่ มาบดบังและอ้างความจริงของตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว

กรณี (2) การรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และการบริหารประเทศหลังจากนั้นของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ภายหลังการรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 วิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมือง เป็นเป้าหมายสำคัญของชนชั้นนำไทยในการเข้าไปแต่งเติมและสร้างเนื้อหา เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการดำรงอยู่ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในแง่แล้ว เนื้อหาจากแบบเรียนจึงมีปัญหาแตกต่างไปจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยสิ้นเชิง เช่น หนังสือเรียนเล่มหนึ่งระบุ (ในขณะนั้น) ว่า “ปัจจุบันประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองหลายประการที่ช่วยพัฒนาประชาธิปไตยอย่างมาก ประชาชนมีโอกาสดำเนินการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศได้มากขึ้น สามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ มีการกระจายอำนาจการปกครองไปยังระดับต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิในการปกครองตนเอง เช่น จัดให้มีองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น” (อานวย พุทธิมีและคณะ, 2560, น. 148) ขณะที่แผนการจัดการเรียนการสอน หน้าที่พลเมือง ชั้น ม. 4 - 6 กล่าวชื่นชมรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวภายหลังจากการรัฐประหารด้วยคำถามว่า “หลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน มีอะไรบ้าง” คำตอบคือ

“(1) การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่ (2) การลดการผูกขาดอำนาจรัฐและการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม (3) การทำให้การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรม และจริยธรรม (4) การทำให้ระบบตรวจสอบมีความเข้มแข็งและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, มปป. (ก.))

ความทรงจำที่มีปัญหามากไปกว่านั้นคือการกล่าวถึงต้นเหตุของการทำรัฐประหารด้วยการหลบเลี่ยงที่จะกล่าวถึงความตั้งใจและการวางแผนมาอย่างดีและอย่างเป็นระบบของชนชั้นนำอนุรักษ์นิยมร่วมกับกองทัพ กล่าวคือ คู่มือครูระบุว่า “อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกครั้งเมื่อคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขทำการรัฐประหารในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2549 (ผู้เขียนคู่มือครูในส่วนผิดจริง ๆ คือวันที่ 19 - ผู้เขียน) นำมาสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แต่กลับกลายเป็นปัญหาเพราะประชาชนบางกลุ่มมีความคิดเห็นว่าควรแก้ไขรัฐธรรมนูญในบางมาตรา ขณะที่บางกลุ่มคัดค้านการแก้ไข เกิดเป็นความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อและบานปลาย ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและสภาพลักษณะของประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่การรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยมีเจตนารมณ์สำคัญคือ สร้างความรักความสามัคคีของคนในชาติ และแก้ไขปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความปรองดองของคนในชาติ” (กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2561, น.104) นอกจากนี้ คู่มือครูยังให้ข้อมูลเพื่อให้ครูมาใช้นสอนนักเรียนอย่างคลาดเคลื่อนว่า “ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 200 คน โดย มาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม” (กระมล ทองธรรมชาติและคณะ, 2561, น. 120)

ทำนองเดียวกันกับในใบงานที่ 2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ของสำนักพิมพ์หนึ่ง ได้ระบุว่า “เนื่องจากเกิดความขัดแย้งทางการเมืองที่มีแนวโน้มรุนแรงและบานปลายยืดเยื้อมาตั้งแต่ พ.ศ. 2549 จนถึงเดือนพฤษภาคม

พ.ศ. 2557 มีสาเหตุสำคัญมาจากการมีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันของ
คนในชาติ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จึงเข้าควบคุมอำนาจการปกครอง
เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อยุติ
ความขัดแย้ง สร้างความสามัคคี และคืนความสุขให้แก่ประชาชนชาวไทย จากนั้น
ทำการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยมีคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
ซึ่งนายมีชัย ฤชุพันธุ์เป็นประธาน ได้ทำการร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายใน
180 วัน โดยมีเนื้อหา 16 หมวด 278 มาตรา ต่อมา คณะกรรมการการเลือกตั้ง
จัดการลงประชามติ วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ผลการออกเสียงประชามติปรากฏ
ว่ารัฐธรรมนูญผ่านความเห็นชอบ ด้วยคะแนนเสียง 16,820,402 และมีผู้ไม่เห็นชอบ
10,926,648” (สุคนธ์ สินธพานนท์, มปป. (ก.)) ในแง่นี้แล้ว ใบงานจึงให้นักเรียน
ตอบคำถามว่า “การร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน มีวิธีการ
ก่อนประกาศใช้แตกต่างจากฉบับอื่นอย่างไร” คำตอบที่ระบุไว้ตายตัวคือ “ประชาชน
มีโอกาสดแสดงความคิดเห็นโดยการออกเสียงประชามติให้ความเห็นชอบ
ร่างรัฐธรรมนูญก่อน จากนั้นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติจึงนำขึ้นทูลเกล้าเพื่อให้
ทรงลงปรมาภิไธย” หรือคำถามว่า “ประชาชนชาวไทยมีบทบาทสำคัญใน
ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก่อนประกาศใช้อย่างไรบ้าง ก. ส่งตัวแทนประชาชนไป
ร่วมร่างรัฐธรรมนูญ ข. ออกเสียงประชามติให้ความเห็นชอบรับร่างรัฐธรรมนูญ ค.
สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ง.ประชาชนไปใช้สิทธิ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อไปร่างรัฐธรรมนูญ” (เฉลย ข.) (สุคนธ์
สินธพานนท์, มปป. (ก.))

ยิ่งไปกว่านั้น แม้สังคมไทยจะอยู่ภายใต้การปกครองที่กดขี่และ
ลิดรอนสิทธิเสรีภาพประชาชนมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลกภายใต้ระบอบ คสช.
(Haberkorn, 2016) แต่ในคู่มือครูฉบับหนึ่งระบุว่า “ประเทศไทยมีระบอบการ
ปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ต่างจากประเทศ
เผด็จการคือประเทศเกาหลีเหนือ” (กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2561, น. 90)

แถมยังสั่งครูให้กระตุ้นความสนใจนักเรียนด้วยการให้ “ครูนำภาพข่าวที่แสดงถึงการ
ลิดรอนสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนที่ปกครองภายใต้ระบอบเผด็จการ
กับประเทศไทยที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุขมาให้ให้นักเรียนพิจารณา จากนั้นให้ตั้งคำถามเชิงเปรียบเทียบให้นักเรียนช่วย
ตอบ เช่น สิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการ
ต่างจากประเทศไทยอย่างไร โดยให้ครูตอบว่า แตกต่างกัน ประชาชนในประเทศ
ที่ปกครองด้วยระบอบเผด็จการจะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทาง
การเมืองส่วนในประเทศไทยที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและ
ด้านอื่น ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้อย่างเสมอภาค” (กรมล ท่องธรรมชาติ
และคณะ, 2561, น.103)

ควรต้องย้มาถึงปัญหาเรื่องราวจากแบบเรียนข้างต้น โดยเฉพาะ
บางประเด็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เนื้อหาข้างต้นหลงลืมและมองไม่เห็นถึงใจกลาง
ปัญหาหลักของการรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นผลที่ตามมา
ของการวางแผนเตรียมการมาเป็นเวลานานและมีได้เป็นการกระทำโดยบังเอิญ
(Sopranzetti, 2016) กล่าวคือ หากพิจารณาถึงความพยายามของกลุ่มจารีตอนุรักษ์
นิยมร่วมกับกองทัพพ้นจากการรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา
พวกเขาเพียรพยายามอย่างหนักหน่วงที่จะทำลายเครือข่ายทางการเมืองของ
พรรคไทยรักไทยและคนเสื้อแดง ไม่ว่าจะเป็นการยุบพรรค และการปราบปราม
คนเสื้อแดง กระนั้นก็ดี คนส่วนใหญ่ในประเทศยังคงเลือกพรรคเพื่อไทยในการ
เลือกตั้งทั่วไปวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 แต่ด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดในเชิงกติกา
ที่ถูกออกแบบไว้โดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) เพื่อมิให้รัฐบาล
ประชาธิปไตยทำอะไรได้มากนัก เช่น ไม่สามารถโยกย้ายนายทหารระดับนายพลได้
ไม่สามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อป้องกันมิให้มีสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งได้

ตลอดจนไม่สามารถดำเนินการได้หลายประการเนื่องจากคำวินิจฉัยขององค์กรอิสระ ซึ่งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพวกเขาเหล่านี้ต่างเป็นคนของ คมช. ฯลฯ จนกระทั่งมีการ ชุมนุมของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็น ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) จากกรณีที่ รัฐสภาให้ความเห็นชอบพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม แม้ต่อมารัฐบาลยอมยุบสภา เพื่อรับผิดชอบต่อการผิดดังกล่าวและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ แต่ กปปส. ยังไม่หยุด การชุมนุม เราสามารถพบข่าวปรากฏรายวันได้อีกว่า การชุมนุมภายใต้วลี “ชัตดาวน์ กรุงเทพฯ ฯ” มีการใช้ความรุนแรงต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ พรรคประชาธิปัตย์ได้ปฏิเสธที่จะลงแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งใหม่ใน วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2557 ขณะที่ ผู้ชุมนุม กปปส. ได้ขัดขวางกีดกันมิให้ผู้สมัคร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ว่าจะจากพรรคใดก็ตามเข้าสมัครลงเลือกตั้งตามหน่วย รับสมัครเลือกตั้งทั่วประเทศ จนถึงขโมยหีบบัตรลงคะแนน และตามทำร้าย ประชาชนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะหน่วยเลือกตั้งในกรุงเทพฯ ฯและภาคใต้ ซึ่งเป็นฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ถูกผู้ชุมนุมปิดตายในวันเลือกตั้ง อนึ่ง แม้จะเผชิญปัญหานานัปการ แต่มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งถึง 20,530,359 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 47.72 ทว่าต่อมาศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่าการเลือกตั้งเป็นโมฆะ เนื่องจากรัฐบาลรักษาการไม่สามารถจัดการเลือกตั้งได้พร้อมกันทั่วประเทศ โดยศาล ไม่อ้างถึงเหตุที่มีผู้ขัดขวางการเลือกตั้งแต่อย่างใด ขณะที่การชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ในกรุงเทพฯ ฯ ยังดำเนินต่อไป โดยทหารเริ่มเข้ามามีบทบาทตั้งฐานทัพเพื่อดูแล ปกป้องผู้ชุมนุม จากนั้นวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยให้ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรพร้อมทั้งคณะรัฐบาลต้องยุติการปฏิบัติหน้าที่อันเนื่องมา การย้ายนายถวิล เปลี่ยนศรี เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติในปี พ.ศ. 2554 ทั้ง ๆ ที่ เหตุผลในการย้ายขณะนั้นเนื่องจากนายถวิลเคยมีส่วนสำคัญในการปราบปรามคนเสื้อแดงและทำผังล้มเจ้าในช่วงปี พ.ศ. 2553 ขณะที่ผู้ชุมนุม กปปส. เริ่มอ่อนแรง มีจำนวนน้อยลงและมีข่าวปรากฏว่าผู้ชุมนุมทำร้ายประชาชนทั่วไปเป็น

ระยะ ๆ รวมถึง ชมเช้ทุกวันว่าจะลักพาตัวนางสาวยิ่งลักษณ์ ลูกชายของยิ่งลักษณ์ และคณะรัฐมนตรีทุกคน ควบคู่กับเสียงของแกนนำ กปปส. จำนวนมากได้เรียกร้อง กระตุ้นให้ทหารเข้ามาทำรัฐประหารเริ่มตั้งขึ้น จนกระทั่งวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ได้ประกาศกฎอัยการศึก เพื่อเข้ามาควบคุมประเทศ และทำการรัฐประหารในอีก 2 วันถัดมา

อนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำผู้ชุมนุมกับทหารเป็นไป อย่างแนบแน่นและมีการวางแผนร่วมกันมาอย่างดีเพื่อให้เกิดรัฐประหาร (Chachavalpongpun, 2014) จึงไม่แปลกใจที่หลังการรัฐประหาร สุเทพ เทือกสุบรรณ แกนนำ กปปส. ให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ว่า ตนเอง ได้ปรึกษาหารือกับพล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชามาตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เพื่อโคลน ลัม “ระบอบทักษิณ” และระหว่างการประชุม สุเทพยังได้เปิดเผยว่า “ก่อนหน้านี้จะมีการประกาศกฎอัยการศึก พล.อ.ประยุทธ์ บอกกับผมว่า คุณสุเทพ คุณกับมวลมหา ประชาชน กปปส. เหนื่อยมามากแล้ว จากนั้นเป็นหน้าที่ของกองทัพบกในการเข้ามา ดูแลตนเอง” (อ้างใน Suksamran, 2014)

ข้อบ่งชี้ประการสำคัญถึงการสมคบร่วมคิดข้างต้นคือ ภายหลัง การรัฐประหารเพียงแค่หนึ่งสัปดาห์ จะพบว่า มีผู้ถูกจับกุมถึง 139 ราย ในจำนวนนี้ เกินกว่าครึ่งหนึ่ง หรือ 84 ราย เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับพรรคเพื่อไทยและ คนเสื้อแดง (อ้างใน iLaw, 2558) จากนั้น มีการรื้อถอนป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงประมาณ 15,000 - 20,000 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นหมู่บ้านกว่าร้อยละ 20 ของหมู่บ้านทั้งหมด ทั่วประเทศ ตลอดจน การสลายความทรงจำของพวกเขาผ่านรูปแบบนันทนาการ รวมถึง คสช. ได้แต่งตั้งคนใกล้ชิด (ส่วนใหญ่เป็นคู่ชู้ตยังกับพรรคเพื่อไทยและ คนเสื้อแดง) เข้าไปทำหน้าที่ตามสถาบัน องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อออกกฎหมาย จำนวนมากในการตอกย้ำสถานะอภิสิทธิ์ให้ตนเองและตัดสินใจทางการเมืองฝ่าย ตรงข้าม ฯลฯ (ศิวัช ศรีโกคางกุล, 2561; Sombatpoonsiri, 2017)

ประเด็นที่สอง ส่วนที่เนื้อหาในแบบเรียนระบุว่า ภายหลังการรัฐประหารประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตย มีการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและมีระบบตรวจสอบถ่วงกันอย่างมากรวมถึงข้อเท็จจริงนี้ขัดกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสิ้นเชิง เนื่องจากหลังรัฐประหาร มีการใช้มาตรา 44 มากกว่า 200 ฉบับ ในการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม ควบคุมสื่อ เข้ายึดองค์กรอิสระ แทรกแซงการปกครองท้องถิ่น ควบคุมการเลือกตั้งระดับชาติที่เกิดขึ้นในปี 2562 ฯลฯ (iLaw, 2561) ขณะเดียวกัน สามารถพิจารณาตัวเลขจากสำนักข่าวบีบีซีไทย ที่ได้รายงานว่หลังรัฐประหารจนถึงพ.ศ.2560 ปรากฏว่า พลเรือนอย่างน้อยจำนวน 2,408 คน ถูกดำเนินคดีในศาลทหารอย่างน้อย 1,886 คดี โดยคดีส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับมาตรา 112 เมื่อครบรอบสี่ปีการทำรัฐประหาร คสช. ได้ดำเนินคดีกับประชาชนไปแล้วไม่น้อยกว่าจำนวน 640 คน โดยแบ่งเป็นคดีมาตรา 112 จำนวน 131 คน ประชาชนถูกตั้งข้อหาข่มขู่ปลุกปั่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116 จำนวน 78 คน ประชาชนถูกตั้งข้อหากระทำความผิดพระราชบัญญัติว่าการลงประชามติ รัฐธรรมนูญจำนวน 41 คน และประชาชนจำนวนอีก 390 คนถูกตั้งข้อหาฝ่าฝืนประกาศและคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ห้ามชุมนุมทางการเมือง (BBC Thai, 2561) มีประชาชนที่ถูกเรียกรายงานตัวและปรับทัศนคติ มีผู้ที่ถูกข่มขู่ คุกคามและติดตามอย่างน้อย 1,138 คน กิจกรรมสาธารณะถูก คสช. หรือเจ้าหน้าที่ทหารปิดกั้นและแทรกแซง อย่างน้อย 264 กิจกรรม มีกลุ่มองค์กรชาวบ้าน/ชุมชน หรือประชาสังคมที่ถูกปิดกั้นการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมแล้วอย่างน้อย 66 กลุ่ม (ประชาไท, 2561) ขณะที่วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 เพียงวันเดียวหรือครบรอบสี่ปีการทำรัฐประหาร กลุ่มผู้ชุมนุมที่อยากเลือกตั้งก็ถูกดำเนินคดีถึง 62 คน (ทัตมา ประทุมวัน, อัจฉริยา บุญชัย และ ปุณยวีร์ เวชกรณ์, 2561) ถึงแม้ว่าการเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งเป็นการแสดงเจตจำนงขั้นพื้นฐานในทางการเมืองก็ตาม

ประเด็นที่สาม ขณะที่เนื้อหาในแบบเรียนระบุว่า ชาวไทยมีโอกาสดำเนินส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ผ่านการแสดงความคิดเห็น

และการลงประชามติในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 อย่างไรก็ดี จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่า ประชาชน 41 คน ถูกตั้งข้อหากระทำความผิดพระราชบัญญัติว่าการลงประชามติ รับรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินคดีเพื่อปิดปากฝ่ายตรงข้ามในบรรยากาศก่อนลงประชามติอย่างต่อเนื่อง และภาครัฐได้นำเสนอเพียงแต่ข้อดีของร่างรัฐธรรมนูญ ไม่มีเวทีวิพากษ์วิจารณ์ ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาทั้งหมดของร่างรัฐธรรมนูญได้เต็มที่ (พิจารณารายละเอียดที่ลุ่มลึกใน หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ อ่างในประชาชาติ, 2563; มนตรี สิมมาคำ, 2562, น. 56 - 58) ห้วงเวลาเดียวกัน มีภาคประชาสังคมจำนวนมากได้รณรงค์โหวตไม่รับร่างรัฐธรรมนูญอย่างแข็งขัน ด้วยเหตุผลว่าทั้งกระบวนการได้มาของคณะร่างรัฐธรรมนูญและเนื้อหาร่างรัฐธรรมนูญขัดกับหลักการประชาธิปไตย ที่สำคัญ วุฒิสมาชิก 250 คน ซึ่งมีได้ยึดโยงกับประชาชน โดยมาจากการแต่งตั้งทั้งหมด กลับสามารถมีอำนาจลงคะแนนเสียงเลือกนายกรัฐมนตรีได้ อย่างไรก็ดี ปฏิเสธไม่ได้ว่า สาเหตุที่ประชาชนจำนวนมากเลือกโหวตรับร่างรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเหนื่อยล้ากับความขัดแย้งทางการเมือง อยากให้มีการเลือกตั้งไว ๆ และบรรยากาศภายใต้ความกลัว ทำนองเดียวกับที่ เกษียร เตชะพีระ แสดงทัศนะไว้ว่า “เรื่องของ การลงประชามติรัฐธรรมนูญ ไม่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มันเป็นเรื่องของบริบทความกลัว เป็นอิทธิพลของบริบทที่ถูกสร้างขึ้นเหนือกว่าเนื้อหาร่างรัฐธรรมนูญต่อผู้ลงคะแนนทั้งหลายซึ่งเพื่อความขัดแย้งทางการเมือง ดังนั้น การลงประชามติจึงไม่ใช่การโหวตให้กับตัวเนื้อหารัฐธรรมนูญ” (อ่างในประชาชาติ, 2563)

ประเด็นที่สี่ จากการที่เนื้อหาในแบบเรียนระบุว่า ประเทศไทยภายใต้ยุค คสช. ไม่ได้เป็นเผด็จการ แต่เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เนื่องจากประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ ประเด็นดังกล่าวมีลักษณะย้อนแย้งอย่างยิ่งถึงที่สุด ทว่าไม่ยากที่จะจินตนาการถึงได้ว่าสาเหตุใดทั้ง คสช. และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงคิดสรรเนื้อหาเหล่านี้ให้กับนักเรียนก่อนหน้านั้น พลเอกประยุทธ์ เคยย้ำว่า ประเทศไทยในยุค คสช. คือ “ระบอบ

ประชาธิปไตย 99.99%” (อ้างในหมัดเหล็ก, 2558) หากพิจารณาให้รวบรัดที่สุด การสร้างความทรงจำดังกล่าวเข้ากันได้เหมาะสมกับคำขวัญของพรรคที่ครองอำนาจในโอชันเนียตามนวนิยาย 1984 ของจอร์จ ออร์เวลล์ (2551, น. 88) ที่ระบุว่า “ผู้ใดควบคุมอดีต ผู้นั้นย่อมควบคุมอนาคต: ผู้ใดควบคุมปัจจุบัน ผู้นั้นคือผู้ควบคุมอดีต”

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

แก่นแกนหลักของเนื้อหาความทรงจำกระแสหลักในแบบเรียน โดยเฉพาะกรณีของรัชกาลที่ 7 เป็นผลมาจากการรื้อฟื้นความทรงจำของกลุ่มนิยมเจ้าภายหลังที่มีการกำจัดคณะราษฎรได้สิ้นซากนับจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา การผลิตซ้ำแต่เดิมเรื่องเล่าและความทรงจำมากมายที่แยกขาดไปจากความเป็นจริง จึงทำให้รัชกาลที่ 7 ถูกสร้างให้เป็นพระมหากษัตริย์ประชาธิปไตย ขณะที่เนื้อหาของคสช. กลับเข้ากันได้ดีกับการสร้างความชอบธรรมให้กับการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 เช่นเดียวกับสร้างความชอบธรรมให้กับการบริหารงานของ คสช. ทั้ง ๆ ที่เนื้อหาเหล่านี้เป็นเนื้อหาที่มองอย่างไรก็เป็นปัญหาทั้งสิ้น (Problematic) ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาในมุมมองของ พอล คอนเนอร์ตัน (Paul Connerton, 2008) นักมานุษยวิทยาสังคม (Social anthropologist) ชาวอังกฤษ จะพบว่า การลืมเพื่อลบเลือนขจัดเรื่องราวอื่น ๆ ออกไปให้ราบคาบ (Repressive erasure) พร้อมกับการประกอบสร้าง/ สวมรอยเรื่องราวใหม่เข้าไปแทน ถือว่าเป็นรูปแบบการลืมที่โหดเหี้ยมที่สุด การลืมชนิดนี้มักจะถูกนำมาใช้เพื่อปฏิเสธการเคียดแค้นอยู่ของข้อเท็จจริงก่อนหน้านี้ ในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านหรือในช่วงวิกฤติมักเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อการลบเลือนความทรงจำใด ๆ ก็ตาม ที่สำคัญ การลบเลือนประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องอาศัยรูปแบบที่เป็นความรุนแรงทางตรงหรือปะทะกันซึ่งหน้า เพราะสามารถทำงานผ่านการใส่ “รหัส” และนำ “ความจริง” ชุดใหม่เข้าไปแทนที่ซึ่งสามารถทำงานผ่านประดิษฐกรรมอันหลากหลาย อาทิ พิพิธภัณฑสถาน

แบบเรียนการศึกษา การแสดงงานศิลปะ ฯลฯ เพื่อยกย่องเรื่องเล่าขานใหญ่กระแสหลักหรือยกยอวีรบุรุษ ขณะเดียวกันก็ได้เปลี่ยนแปลงและไม่อนุญาตให้เรื่องเล่าอื่น ๆ ได้ปรากฏตัวหรือมีที่มทางเพียงพอที่จะเผยตัวเองออกมาได้

อนึ่ง ไม่เพียงแต่ 2 กรณีดังที่กล่าวไป เนื้อหาในแบบเรียนของไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยยังมีเนื้อหาที่เป็นปัญหาบางประการ อาทิ

ประการแรก เป็นประชาธิปไตยที่ไม่มีประชาชนเพื่อนร่วมชาติไทยอยู่ในความทรงจำชาติ ทั้งนี้ ด้วยความเชื่อที่ว่า ระบอบการปกครองไทยคือ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การกล่าวถึงบทบาทของพระมหากษัตริย์เท่านั้นจึงมีอย่างแพร่หลาย ขณะเดียวกันกลับไม่ให้ความสำคัญกับชาติให้ความหมายที่สื่อถึงประชาชน (ลักขณา ปันวิชัย, 2542) เช่น คู่มือครูฉบับหนึ่งได้แนะนำให้ครูนำข่าวหรือรายละเอียดของเหตุการณ์เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองการปกครองของรัชกาลที่ 9 ในด้านการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองและการบริหารประเทศมาให้นักเรียนพิจารณาร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่มีต่อการเมืองการปกครองไทย โดยคำตอบที่ให้ครูต้องสอนนักเรียนคือ “รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา ที่ทุ่มเทพระวรกาย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตพสกนิกรไทยให้ดีขึ้นอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างความสุขอันยั่งยืนให้แก่ผู้น้อมนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง” (กรมพล ท่องธรรมชาติ และคณะ, 2561, น.96, น. 102) หรือคำถามที่ว่า “ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นคงของชาติ ประกอบด้วยปัจจัยใดบ้าง” คำตอบคือ “มีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจ สภาพสังคมที่มีเอกลักษณ์ประจำชาติ มีสันติภาพทางศาสนา ประกอบอาชีพพื้นฐานทางการเกษตร และมีความเจริญด้านการศึกษาและสาธารณสุข” (โครงการวัดและประเมินผล, มปป.) หรือ “พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่ ออะไร ก. ช่วยรัฐบาลบริหารประเทศ ข. ให้ราษฎรรู้จักพระองค์ ค. ให้ราษฎรมีความสุข” (เฉลย ค.) (สุคนธ์ สีนธพานนท์ และ คณะ, มปป. (ข.)) หรือ “การที่ประเทศไทยมี

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนน้อยกว่าประเทศอื่น เนื่องจากปัจจัยสำคัญในข้อใด ก. มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคีของคนในชาติ ข. ทหารมีพลังอำนาจในการประสานและยุติความขัดแย้ง ค. พรรคการเมืองเข้มแข็งในการร่วมมือกันแก้ปัญหา ง. ประชาชนไม่สนใจการเมืองการปกครอง” (เฉลย ก.) และ “ข้อใดกล่าวถึงฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทยไม่ถูกต้อง ก. ทรงเป็นตัวแทนปวงชนชาวไทยในการติดต่อกับประมุขของต่างประเทศ ข. ทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ค. ทรงอยู่ใต้กฎหมายแต่อยู่เหนือการเมือง ง. ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย” (เฉลย ก.) (สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช จำกัด, มปป. (ก.)) เป็นต้น

ประการที่สอง ในทัศนะของแบบเรียนไทยมักจะมีความทรงจำต่อระบอบประชาธิปไตยที่คับแคบ ล้าหลัง มีอคติและมีภาพลักษณ์ที่หยุดนิ่งตายตัว เช่น แบบทดสอบที่ถามว่า “ข้อใดเป็นลักษณะสังคมไทยสมัยประชาธิปไตยที่เห็นได้อย่างเด่นชัดที่สุด 1. เป็นสังคมอุตสาหกรรมที่ทันสมัย 2. ประชาชนตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง 3. ให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมและบริโภคนิยม 4. ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศมีฐานะทางการเงินอยู่ในระดับดี” (เฉลยข้อ 3) ด้วยเหตุผลว่า “ปัจจุบันสังคมไทยสมัยประชาธิปไตยมีลักษณะเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ดังจะเห็นได้จากการใช้เงินจับจ่ายซื้อของในราคาแพง มียี่ห้อต่าง ๆ และทันสมัยเป็นจำนวนมาก โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ในการใช้สอยที่แท้จริง” (โครงการวัดและประเมินผล, มปป.) หรือ “ปัญหาสำคัญของประเทศที่ใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยประสมมากที่สุดคือปัญหาใด ก. ความล่าช้าในการแก้ปัญหาบ้านเมือง ข. ประชาชนมีความรู้สึกว่ามีมันคงในชีวิต ค. ผู้นำสามารถแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองได้ ง. รัฐบาลบริหารประเทศขาดหลักประกันด้านเสถียรภาพ” (เฉลย ก.) (สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช จำกัด, มปป. (ข.)) ตลอดจน “ข้อใดถือว่าส่งเสริมประชาธิปไตย ก. คัดค้านผู้นำ ข. นอนหลับทับสิทธิ์ ค. จัดอภิปรายทางการเมือง ง. เขียนบทความวิจารณ์งานของรัฐบาล ” (เฉลย ค.) (สำนักพิมพ์พัฒนา

พานิช จำกัด, มปป. (ค.)” ทั้ง ๆ ที่ข้อ ก. และ ง. ถือว่าเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย
ไม่ต่างกัน หรือ แบบทดสอบ “ข้อ 36 ถามว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน
ตามวิถีทางประชาธิปไตย ข้อใดสำคัญที่สุด คำตอบคือ การออกไปใช้สิทธิทาง
การเมืองในการเลือกตั้งทุกครั้ง ส่วนข้อที่ผิดคือ การจับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล
การแสดงความคิดเห็นของตนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการจัดทำแผนพัฒนารงค์
ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน... ข้อ 28 การกระทำในข้อใดสอดคล้องกับแนวทาง
ประชาธิปไตย คำตอบคือ นักเรียนไปใช้สิทธิเลือกตั้งประธานนักเรียนอย่าง
กลมกลืน ส่วนคำตอบที่ผิดคือ กลุ่มผู้ชุมนุมปิดถนนเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขความ
เดือดร้อนเรื่องราคาข้าวตกต่ำ” (กระมล ทองธรรมชาติและคณะ, มปป.(ก.))
หรือ “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดที่สอดคล้องกับวิถีประชาธิปไตย ก. นักศึกษา
รวมกลุ่มกันเขียนป้ายโปสเตอร์ขับไล่อธิการบดี ข. ชาวไร่ฮ้อยหยุดงานเพื่อเป็นข้อ
ต่อรองกับเจ้าของโรงงานขอขึ้นราคาฮ้อย ค. พวกแรงงานชุมนุมกันที่บริเวณ
สนามหลวงขอให้รัฐบาลพิจารณาปรับปรุงค่าแรงงานขั้นต่ำ ง. ประชาชนชุมนุมกัน
เรียกร้องให้รัฐบาลลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และยื่นคำขาดให้ตอบภายใน 15 วัน”
(เฉลย ค.) (สุนทร สีนพพานนท์, มปป. (ค.)) ยิ่งไปกว่านั้น แม้แต่ข้อสอบโอเน็ตปี
2552 ถามว่า “การกระทำข้อใดสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตย คำตอบคือ หนังสือพิมพ์ถิ่นไทยลงข่าววิจารณ์การทำงานของรัฐบาล
อย่างตรงไปตรงมา ข้อที่ผิดคือ พรรคการเมืองเทิดไท้ประกาศไม่ยอมรับคำตัดสินของ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในกรณียุบพรรค” (กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ,
มปป.(ข.)) ส่วนข้อสอบโอเน็ต วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ปี พ.ศ.2553 ถามว่า “ข้อใดไม่ใช่การปฏิบัติตามกระบวนการ
ประชาธิปไตย ก. การประท้วงโดยนัดหยุดงาน ข. การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
ค. การยอมรับในเสียงของคนส่วนใหญ่ ง. การปราศรัยแสดงความคิดเห็นทางการเมือง”
แม้คำตอบที่ถูกต้องที่ได้รับการเฉลยคือ ข้อ ก. แต่ควรต้องตระหนักว่า
การประท้วงนัดหยุดงานเป็นเรื่องปกติในระบอบประชาธิปไตย หลายประเทศได้

รองรับสิทธินี้ไว้ในรัฐธรรมนูญ และ “การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีสวนสาธารณะในท้องถิ่นเพื่อจุดประสงค์ใด คำตอบคือ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในท้องถิ่น คำตอบที่ ไม่ใช่คือ เป็นสถานที่นัดพบของวัยรุ่น เป็นสถานที่ออกกำลังกายของสัตว์เลี้ยงและเป็นสถานที่จัดกิจกรรมวิชาการในท้องถิ่น” (วิริยะ บุญยะนิวาสน์, สุพน ทิมอ่ำ, เยาวลักษณ์ อักษร และ ญัฐพร ยวงเงิน, 2560, น. 88) ฯลฯ

ในเมื่อมุมมองที่ไม่ไว้วางใจต่อระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น หนทางแก้ไขจึงต้องพึ่งพาและเสาะแสวงหา “คนดี” เข้ามาทำหน้าที่ปกครอง ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตได้ ตามทัศนะของแบบเรียนไทยมักเชื่อว่า ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ ดังที่คู่มือครูเล่มหนึ่งกล่าวว่า หากจะคิดถึงการแก้ไขปัญหาการทุจริต “ต้องเริ่มจากการปลูกฝังค่านิยมที่ดี คือ เน้นถึงการนำคนดีในการเข้ามาแก้ไขปัญหา” (กระมล ทองธรรมชาติและคณะ, 2561, น. 25) ซึ่งมุมมองเช่นนี้ได้รับการโต้แย้งมาเป็นเวลานานว่า การออกแบบสถาบันที่มีการตรวจสอบมีความสำคัญกว่าการเชื่อมั่นในคนดีที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ หรือคำถามที่ว่า “ปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาประเทศคือข้อใด ก.เงิน ข.รัฐบาล ค.ระบอบการปกครอง ง.ประชากรในประเทศ” (เฉลย ง.) (กระมล ทองธรรมชาติและคณะ, 2561, น.27) คำตอบเช่นนี้กลับประเมินคุณค่าของระบอบการปกครองน้อยเกินไป หากยกตัวอย่างเพียงแค่สังคมไทยหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 จะพบว่า ภายใต้ระบอบเผด็จการประเทศไทยเผชิญกับปัญหาโครงสร้างความเหลื่อมล้ำระดับสูงสุดของโลก

ขณะที่หากพิจารณาถึงเนื้อหาประวัติศาสตร์ความทรงจำการต่อสู้ของประชาชนจะพบว่า แบบเรียนไทยให้ความสำคัญกับการต่อสู้เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และพฤษภาทมิฬ 2535 บางส่วน แต่ไม่ได้กล่าวถึงรากเหง้าใจกลางปัญหาคือระบอบอำนาจนิยมและการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ ขณะเดียวกันเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ได้รับการกล่าวถึงเพียงสั้น ๆ ว่า “นิสิตนักศึกษาได้ชุมนุม

ประท้วงเรียกร้องให้จอมพลถนอม กิตติขจรเดินทางไปนอกประเทศภายหลังที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยอีก การชุมนุมประท้วงของนิสิตนักศึกษาทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจบุกเข้าไปสลายการชุมนุมในตอนเช้าของวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ทำให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก ครั้นถึงตอนเย็นในวันเดียวกัน คณะทหารที่เรียกตนเองว่า คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ได้ทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ” (ณรงค์ พ่วงพิศ และคณะ, มปป.)

ประการที่สาม หากพิจารณาถึงประเด็นทางการเมืองในแง่อื่น ๆ จะพบว่า ในแบบเรียนได้สร้างประวัติศาสตร์ความทรงจำทางการเมืองและสถาปนาความจริงของตนเองขึ้นมาใหม่ ซึ่งผิดแผกแตกต่างไปจากข้อเท็จจริงในขณะนั้น ไม่ว่าจะผ่านคำถามที่ว่า “การสร้างบทบาทของไทยสมัยประชาธิปไตยต่อสังคมโลกมีลักษณะสอดคล้องกับคำกล่าวในข้อใด 1. ทำดีที่เหลว 2. สามัคคีคือพลัง 3. เขียนเสือให้วัวกลัว 4. ข้าศึกได้พราแล่มงาม” (คำตอบ 2.) ด้วยเหตุผลว่า “การสร้างบทบาทของไทยสมัยประชาธิปไตยต่อสังคมโลกนั้นจะเป็นไปในลักษณะการร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาค เริ่มจากการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ (UN) ในการปฏิบัติการในภูมิภาคต่าง ๆ การรวมจัดตั้งองค์การซีโต (SEATO) สมาคมอาสา (ASA) กลุ่มอาเซียน (ASEAN) อาฟตา (AFTA) รวมถึงการเข้าร่วมในองค์การการค้าโลก (WTO) และองค์การต่างๆ มากมาย ซึ่งทำให้ประเทศต่าง ๆ รู้จักประเทศไทยมากขึ้น” (โครงการวัดและประเมินผล, มปป.) ขณะเดียวกัน นักวิชาการจำนวนหนึ่งกลับมองว่า นโยบายต่างประเทศไทยมีลักษณะแบบ “ลู่ตามลม” หรือ “สนลู่ลม” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า พร้อมอยู่ข้างฝ่ายชนะเท่านั้น หาใช่มีจุดยืนไม่ (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2558; ประภัสสร เทพชาตรี, 2557 ฯลฯ) หรือ ยังมีถึงการสร้างประวัติศาสตร์การรับรู้ที่ถูกทำให้ดูเหมือนเป็นราวกับธรรมชาติ ไม่อนุญาตให้มีชุดความจริงอื่น ๆ มาปะทะภายใต้การทำข้อสอบเชิงข้อสอบปรนัย ที่มีได้สอนให้นักเรียนได้ขบคิด/ ตั้งคำถาม เพราะในเมื่อมีคำตอบกำหนดไว้แล้วเป็นคำตอบเดียวที่ต้องสอดคล้องกับระบอบความจริงที่ถูกขาดไว้

พิจารณาบางคำถาม เช่น “เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในข้อใดที่ทำให้รัฐบาลไทย ถูกกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิมนุษยชน ก. กลุ่มคนเสื้อสีเหลืองชุมนุมประท้วงรัฐบาล ข. กลุ่มคนเสื้อสีแดงชุมนุมประท้วงรัฐบาล ค. ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ง. ภัยจากคลื่นสึนามิทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน” (เฉลย ค.) (บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, มปป.) หรือบางคำถามที่เกิดขึ้น หลังการรัฐประหารปี 2557 อีก เช่น “ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย คืออะไร ก. ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ข. ความแตกต่างกัน ทางด้านการศึกษา ค. ระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนมีอำนาจมาก ง. สภาพความเป็นอยู่ของคนไทยในสังคมไทยไม่เท่าเทียมกัน” (เฉลย ก.) หรือ “ปัญหาในข้อใด ที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยมากที่สุด ก. การซื้อสิทธิ ขายเสียง ข. ขาดการประชาสัมพันธ์ ค. การศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกัน ง. ประชาชนว่างงานจำนวนมาก” (เฉลย ก.) (สุคนธ์ สินธพานนท์, มปป. (ง.)) ทำนองเดียวกัน หลังรัฐประหาร 2557 คู่มือครูฉบับหนึ่งให้ครูตั้งคำถามกับนักเรียนว่า “เหตุใด ประเทศไทยจึงมีการยกเลิกและประกาศใช้รัฐธรรมนูญหลายฉบับ” แนวคำตอบที่ให้ ครูตอบนักเรียนคือ “เพราะมีความขัดแย้งทางการเมือง มีการทุจริต การแย่งชิง อำนาจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การรัฐประหารและตามมาด้วยการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับเดิม” (กระมล ทองธรรมชาติและคณะ, มปป.(ก.), น. 91) ทั้ง ๆ ที่ หากพิจารณา ถึงปัญหามุมกลับโดยวิเคราะห์ถึงความปรารถนาเข้าแทรกแซงทางการเมือง ของกองทัพ จะพบว่า เนื่องจากกองทัพไม่ยอมรับหลักการการถูกควบคุมโดยรัฐบาล พลเรือน (Civilian control) เมื่อรัฐประหารสำเร็จ กองทัพได้นำคนที่ เป็นปฏิปักษ์ กับรัฐบาลที่ถูกรัฐประหารให้มาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อสกัดกันมิให้กลุ่มอำนาจเดิม สามารถกลับมาเป็นรัฐบาลได้อีก กระนั้นก็ตาม เมื่อมีการเลือกตั้ง ปรากฏว่ากระแส ประชาชนยังคงนิยมพรรคการเมืองรัฐบาลเดิม แต่เนื่องด้วยกฎเกณฑ์กติกาที่ถูก ออกแบบไว้จำนวนมากในช่วงรัฐบาลรัฐประหาร ตลอดจนการวางตัวไม่เป็นกลาง จากทุกองค์กรอิสระ (ที่คณะรัฐประหารได้แต่งตั้งผู้ที่สนับสนุนของตนเองเข้าไป

ทำหน้าที่) ทำให้รัฐบาลพลเรือนใหม่บริหารประเทศแทบไม่ได้ จากนั้น ประชาชน
กลุ่มอนุรักษนิยมจะเริ่มประท้วงรัฐบาลพร้อมกับกองทัพอาศัยจังหวะทำรัฐประหาร
ซึ่งวงจรนี้เกิดขึ้นนับจากการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เรื่อยมา
ถ้าพิจารณาข้อเท็จจริงแนวนี้นี้ เราจะสามารถพบวงจรอุบาทว์แบบใหม่ ที่มองเห็น
ปัญหาใจกลางการเมืองไทย นั่นคือ กองทัพ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะพบว่า การจัดการ “ความทรงจำ”
ต่อประชาธิปไตยไทย จากแบบเรียนการศึกษาระดับโรงเรียน ที่ใช้สอนทั้งในระดับ
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ต่างเต็มไปด้วยเรื่องเล่าที่แปลงร่างให้ความไม่
เป็นประชาธิปไตยได้กลายเป็นประชาธิปไตยขึ้นมา ไม่ว่าจะกรณีหลักดังตัวอย่างของ
รัชกาลที่ 7 และ คสช. นอกจากนี้ เนื้อหาในแบบเรียนต่างไม่ให้ความสำคัญกับ
ระบอบประชาธิปไตยโดยอ้างอิงถึงประชาชนในฐานะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด
ตรงกันข้าม เนื้อหาระบุเป็นไปในทิศทางเดียวกันถึงคุณูปการของพระมหากษัตริย์
เท่านั้นในการสร้างระบอบประชาธิปไตยให้สังคมไทย ขณะเดียวกัน ยังมีมุมมองในแง่
ไม่ไว้วางใจและเพ่งพินิจต่อระบอบประชาธิปไตยด้วยสายตาที่คับแคบ ปฏิเสธการเข้าใจ
ความหลากหลายและใจกลางหลักของระบอบ เนื้อหาเหล่านี้ได้ถูกผลิตซ้ำผ่านการ
เรียนการสอนนักเรียนรุ่นต่อรุ่นซ้ำแล้วซ้ำเล่าภายใต้การรับรองของสำนักวิชาการและ
มาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการผูกขาดสร้างความทรงจำ
กระแสหลักเพียงฝ่ายเดียว ทั้ง ๆ ที่ความทรงจำที่อ้างอิงนี้ได้กระทำความรุนแรง
ผ่านการหลงลืม/ ความเงียบบนเรื่องราวอื่น ๆ ที่เคยเกิดขึ้น มิให้เรื่องราวเหล่านั้น
ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ของสังคมไทย ดังนั้น บทความวิจยนี้จึงได้ทำหน้าที่
พยายามได้กลับด้วยการยืกรานถึงเรื่องราวเหล่านั้น/ต่อสู่ช่วงชิง เพื่อให้เรื่องราว
ที่ถูกกีดกันได้มีที่มั่งคั่งในสนามรบแห่งความทรงจำของแบบเรียนในระบบการศึกษา
ไทย

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อเสริมสร้างความ
 ความเป็นพลเมืองในระบบการศึกษาระดับโรงเรียน: บทเรียนจากต่างแดนและ
 ข้อเสนอแนะสู่สังคมไทย” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการ
 ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น
 ตามเลขสัญญาเลขที่ RSA 6180088 ผู้เขียนขอขอบคุณการสนับสนุนจาก สทว.
 ไว้ ณ ที่นี้ อนึ่ง เนื้อหาดังกล่าวเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนเพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

- กรมพล ท่องธรรมชาติ และคณะ. (2561). *คู่มือครูสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ วิชา
 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6.
 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.*
- _____. (มปป. (ก.)). *คู่มือครูสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
 วิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.
 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.*
- _____. (มปป. (ข.)). *คู่มือครูสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
 วิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.
 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.*
- โครงการวัดและประเมินผล. (มปป.). *แบบทดสอบวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 3 แบบทดสอบอิงมาตรฐาน เน้นการคิด หลักสูตรแกนกลางการศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.*
- ณรงค์ พวงพิศ และ วุฒิชัย มูลศิลป์. (2561). *คู่มือครูสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
 วิชาประวัติศาสตร์ไทย ม. 4 - 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
 และวัฒนธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551.
 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.*

- ณรงค์ พ่วงพิศ และคณะ. (มปป.). *คู่มือครู อจท. ประวัติศาสตร์ม.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- ณัฐพล ใจจริง. (2562). บทบาทพลเมืองสยามปราบกบฏบวรเดช 7 วัน พัทธ์ษรณ. ถึงรวมกันบูโหล่หารได้. *ศิลปวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก https://www.silpa - mag.com/history/article_40051
- แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2478). พระนคร: โรงพิมพ์ศรีกรุง.
- ัทศมา ประทุมวัน, อังฉรียา บุญชัย และ ปุณยวีร์ เวชกรณ. (2561). ‘กลุ่มคนอยากเลือกตั้ง’ รอบล่ำสุด โดนมาแล้วก็คตไใครโดนแล้วโดนอิก โดนอิกและโดนอิก. *ประชาไท*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2018/06/77299>
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2550). *100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2440 - 2540*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- นกรินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2540). *การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์วิชาการ.
- นธิ เอยวศรีวงค์. (2547). *ชาติไทยเมืองไทยแบบเรียนและอนุสาวรีย์ ว่าด้วยวัฒนธรรม รัฐ และรูปการจิตสำนึก*. กรุงเทพฯ: งานติ.
- บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด. (มปป.). *แผนการจัดการเรียนการสอน วิชาหน้าที่พลเมืองชั้น ม. 4 - 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551*. กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2548). *และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ประชาชาติ (2563). วงเสวนา มธ.ชี้ ประชามติ รธน. แคนวัตกรรม คสช.ส่งเสริมประชาธิปไตยไทยๆ. *ประชาชาติ*. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/politics/news - 421567>
- ประชาไท. (2561). สถิติคุกคามประชาชนยุค คสช. นับพัน ศูนย์ทนายความฯ ชี้ต้องจัดการกฎหมายที่ออกโดย คสช. *ประชาไท*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2018/05/76985>
- ประกัสสร เทพชาตรี. (2557, 24 กรกฎาคม). ข้อเสนอการปฏิรูปการต่างประเทศของไทย (ตอนที่ 3): grand strategy. *ไทยโพสต์*. น. 3.
- แผนจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ชั้น ม. 3 (มปป.). หัวข้อ พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์. (2560). *เทศบาล พื้นที่ เมือง และกาลเวลา*. กรุงเทพฯ: ศยามปัญญา.
- _____. (2561). 14 ปี สถาบันพระปกเกล้า 80 ปีปฏิวัติสยาม ขณะศึกแต่แพ้สงคราม? ตอนที่ 1 สถาบันสถาปนา. *ประชาไท*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2012/06/40839>
- มนตรี สิมมาคำ. (2562). *คำเหตุผลเบื้องหลังการใช้สิทธิออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในปี พ.ศ. 2559 ของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ยาตาเบ, ยาสุกิจิ. (เออิจิ มูราซึมาและนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ แปล). (2550). *การปฏิวัติและการเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ลักขณา ปันวิชัย. (2542). อุดมการณ์รัฐของประเทศไทยในแบบเรียนชั้นประถมศึกษา พ.ศ. 2464 - 2533 ไม่มีชาติของประชาชนในแบบเรียน. *รัฐศาสตร์สาร*, 21(3), 105 - 173.

- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2558). ข้าแหละไทยลู่ตามลม จุดหักแหล่หมิ่นมหาอำนาจ.
โพสต์ทูเดย์. สืบค้นจาก [https://www.posttoday.com/politic/
report/386475](https://www.posttoday.com/politic/report/386475)
- วิริยะ บุญยะนิवासน์, สุพน ทิมอ่ำ, เยาวลักษณ์ อักษร และ ญัฐพร ยวงเงิน. (2560).
คู่มือครูสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วัลย์วิภา จรุงนโรจน์, หม่อมหลวง. (2520). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวพระราชดำริ
ทางการเมืองพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468 - 2477).
กรุงเทพ ฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศราวุฒิ วิสาพรหม. (2559). ราษฎรสามัญ หลังวันปฏิวัติ ๒๔๗๕. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มติชน.
- ศรัญญู เทพสงเคราะห์. (2562). ราษฎรธิปไตย: การเมือง อำนาจ และทรงจำของ
(คณะ) ราษฎร. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- ศิริข ศรีโคคาญกุล. (2561). ความยุติธรรมในระยะไม่เปลี่ยนผ่าน: 8 หลังเหตุการณ์
การสลายการชุมนุมในปี 2553. ฟ้าเดียวกัน, 16(2), 67 - 102.
- ศักดิ์นา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. (2536). ชีวิต แนวคิด และการต่อสู้ของ “นรินทร์กสิ่ง”
หรือ นรินทร์ ภาซิด คนขวางโลก. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (มปป.(ก)). แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่
พลเมืองฯ ม. 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- _____. (มปป.(ข)). แผนการจัดการเรียนการสอน สื่อฯ แม่บทมาตรฐาน
ประวัติศาสตร์ ชั้นป.1 แผนฯ มมฐ., สมฐ. ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

_____. (มปป.(ค)). แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมืองฯ ม.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

_____. (มปป.(ง)). แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมืองฯ ม.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. (2544). ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ 6 ตุลารำลึก.

สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด. (มปป.(ก.)). แผนการจัดการเรียนการสอน หน้าที่พลเมือง ชั้น ม. 4 - 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

_____. (มปป.(ข.)). แบบทดสอบท้ายบทเรียน สังคมศึกษา ป. 5 หน่วยการเรียนรู้ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

_____. (มปป.(ค.)). แบบทดสอบท้ายบทเรียน สังคมศึกษา ป. 6 หน่วยการเรียนรู้ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

หมัดเหล็ก ก. (2558). ประชาธิปไตย 99.99%. ไทยรัฐ. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/488990>

ออร์เวลล์, จอร์จ. (รัชมี เผ่าเหลืองทอง และ อำนวยชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงษ์ แปล). (2551).1984. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.

- อำนาจ พุทธิมี และคณะ. (2560). *สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.
2551*. กรุงเทพฯ: แม็คเอ็ดดูเคชั่น.
- อัจฉราพร กมฺพิสมัย. (2532). *ปัญหาในสังคมไทยก่อนการปฏิวัติ 2475: ภาพ
สะท้อนจากงานเขียนทางหนังสือพิมพ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Augé, M. (2004). *Oblivion*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- BBC Thai. (2561). 4 ปีรัฐประหารมันคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของใคร? *BBC Thai*. สืบค้น
จาก <https://www.bbc.com/thai/resources/idthai-junta>
- Chachavalpongpan, P. (2014). The Politics of International Sanctions:
The 2014 Coup in Thailand. *Journal of International Affairs*,
68(1), 169 - 185.
- Connerton, P. (2008). Seven Types of Forgetting. *Memory Studies*, 1(1),
59 - 71.
- Haberkorn, T. (2016). A Hyper-Royalist Parapolitics in Thailand. *Journal
of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia*, 172(2
- 3), 225 - 248.
- iLaw. (2558). *สรุปสถานการณ์ปี 2557 1/5: การเรียกบุคคลไปรายงานตัว การ
จับกุมและการควบคุมตัวตามกฎหมายการศึกษ*. iLaw. สืบค้นจาก
[https://freedom.ilaw.or.th/report/สรุปสถานการณ์ปี-2557-15-การ
เรียกบุคคลไปรายงานตัว](https://freedom.ilaw.or.th/report/สรุปสถานการณ์ปี-2557-15-การเรียกบุคคลไปรายงานตัว)
- iLaw. (2561). *มาตรา 44 ครบ 200 ฉบับ ใช้ทุกประเด็นปัญหาแบบตามใจชอบ*.
iLaw. สืบค้นจาก <https://ilaw.or.th/node/5041>
- Radstone, S. (2008). Memory Studies: For and Against. *Memory Studies*,
1(1), 31 - 39.

- Ricoeur, P. (2004). *Memory, History, Forgetting*. Chicago IL: University of Chicago Press.
- Sombatpoonsiri, J. (2017). The 2014 Military Coup in Thailand: Implications for Political Conflicts and Resolution. *Asian Journal of Peacebuilding*, 5(1), 131 - 154.
- Sopranzetti, C. (2016). Thailand's Relapse: The Implications of the May 2014 Coup. *The Journal of Asian Studies*, 75(2), 299 - 316
- Suksamran, N. (2014). Suthep in talks with Prayuth 'since 2010'. *Bangkok Post*. Retrieved from <http://www.bangkokpost.com/news/local/416810/suthep-in-talks-with-prayuth-since-2010>
- Vivian, B. (1999). The Art of Forgetting: John W. Draper and the Rhetorical Dimensions of History. *Rhetoric & Public Affairs*, 2(4), 551 - 572.